

Ляльки з особистими історіями (ляльки – персони): методика соціального та психологічного розвитку дитини

Що таке «ляльки-персони»?

Ляльки-персони – це не іграшки для дітей, а інструмент для педагога. Для кожної ляльки створюють її особисту індивідуальність (ідентичність), закріплюють за нею певну історію життя, наділяють особистісними рисами, родиною і культурним походженням, уподобаннями, страхами та здібностями.

Лялька «приходить» у гості до дітей (в групу), коли вони збираються в колі для спільної розмови, і педагог розповідає їм про щасливі й не дуже радісні історії, які з нею сталися. «Марійці 5 років, і вона рада з вами познайомитися. Нещодавно в неї з'явився маленький братик і вона хвилюється, що батьки будуть любити його більше, ніж її...». «Сергійкові 6 років. Він повненький і дуже переживає, що інші діти не приймають його у гру... ».

Ляльки-персони – це практична методика, яка сприяє психологічному розвитку малюків, виховує емпатію і допомагає організувати розмову серед дітей про складні питання розмаїття та інклюзії.

Методика використання ляльок-персон набула значного поширення у педагогічній практиці багатьох країн, зокрема Великій Британії, Австралії, Сполучених Штатах Америки, Нідерландах, Ісландії та Німеччині, а також у Південній Африці. Ця методика наразі успішно поширюється в освітніх закладах України.

Ляльки та їхні історії допомагають дитині краще усвідомити власну індивідуальність, навчитися позитивно сприймати себе, свою культуру, соціальне походження, сімейні обставини та, водночас, навчитися поважати, цінувати і пізнавати культуру, соціальну приналежність та сімейні обставини інших.

Використання розмаїтого набору ляльок, які відображають особливості дітей групи, а також дітей поза нею, сприяє вихованню поважного ставлення до різних способів життя, культур, мов і здібностей, а також формуванню й усвідомленню їхньої унікальності й цінності кожного.

Ляльки та історії, які вони «розповідають», – це ефективна інноваційна педагогічна методика, що дає змогу в комфортний і незагрозливий спосіб усунувати упередження і дискримінаційну поведінку. Ляльки допомагають долати ексклюзію, підтримують тих, хто потерпає від неї, та дають змогу кожній дитині почуватися частиною колективу. Ці персонажі та їхні історії виховують у малюків відчуття справедливості, допомагають розвинути здатність співчувати, слухати інших і вчитися в них; усвідомити те, що ексклюзія та несправедливість завдають болю, і зрозуміти, як їхня власна поведінка впливає на інших людей. Під час спілкування з лялькою діти набувають чимало необхідних життєвих навичок для того, щоб постояти за себе та інших у різних обставинах, а також впевненості, коли доводиться стикатися з несправедливістю та упередженістю.

Ляльки несуть позитивні сили, наприклад, про інвалідність чи життя з ВІЛ та СНІД, але без повчання і рутинних настанов. Можна обговорювати складні питання, з якими вони стикаються, в тому числі расизм, насильство та глузування, проблеми людей з ВІЛ і СНІД. Ляльки допомагають дитині почуватися достатньо захищеною, аби висловлювати власні почуття та ділитися гнітючими переживаннями. Ця методика дає дитині розуміння, що й інші люди також переживають щось подібне і що цими переживаннями можна ділитися. Поступово у дітей поповнюється словниковий запас, вони опановують і починають користуватися словами, що описують почуття ляльок та їхні власні емоції.

Під час роботи з ляльками-персонами діти на практиці вдосконалюють навички вирішення проблемних ситуацій, оцінюють різні варіанти їх залагодження й обирають ті, які найімовірніше приведуть до успіху. Мета полягає в тому, щоб навчити малечу переносити досвід і навички, засвоєні під час взаємодії з ляльками, на реальні ситуації їхнього повсякденного життя.

Як виготовити ляльку

Залежно від вашого задуму, вони можуть бути маленькими чи більшими, але оптимальним видається зріст близько 70 см, оскільки такому персонажу пасуватиме одяг малюка до 6-ти місяців. Ляльки з м'якої тканини привабливіші, їх хочеться обійняти. Це особливі ляльки, не схожі на тих, які є

Тема. Лялька як персона.

Роздатковий

у домашньому ігровому куточку. Рекомендується використовувати м'яку та нещільну набивку, щоб лялька могла сидіти, згинати руки і щоб шия була достатньо міцною, аби втримувати голову. Необхідно дотримуватися вимоги безпеки та гігієни: не використовуйте токсичні матеріали чи такі, що спричиняють алергію, уникайте намистин та дрібного декору, бо маленькі діти можуть їх проковтнути тощо.

Аби відтворити різні кольори шкіри, використовуйте тканину різних відтінків (від темно-коричневого до рожевувато-бежевого). Щоб отримати реалістичні кольори, спробуйте проекспериментувати з природними барвниками (наприклад лушпинням цибулі, ромашки, шавлії чи горіху), відваром яких фарбується тканина. Намагайтеся виготовити волосся ляльки таким чином, щоб воно виглядало природним і було приємним на дотик; продумайте різні зачіски, відповідно до індивідуальних особливостей задуманого персонажа.

Для кучерявого волосся оберіть шерсть чи інший матеріал, який можна знайти в крамницях товарів для рукоділля. Щоб волосся було густим, прикріплюйте окремі пасма якнайближче одне до одного. Надійно прикріпіть волосся до голови, аби воно не спадало, коли діти «спілкуються» з ляльками. Можна додати різні прикраси для волосся (стрічки, бантики тощо).

Одяг для ляльок можна виготовити самостійно, придбати вживаний у магазині чи на ринку або попросити батьків принести непотрібні дитячі джинси, футболки, шорти, плаття тощо. Для кожної ляльки варто мати кілька комплектів одягу, щоб вони не були завжди вдягнуті в одне й те саме, коли «приходять у гості» та «розповідають» свої історії.

Для ляльок з виразною інвалідністю можна виготовити окуляри, слухові апарати, милиці, візки (дещо можна попросити принести батьків чи звернутися до відповідних організацій, де є такі речі, що вийшли з ужитку). Порадьтеся з батьками про те, як зробити такі речі реалістичними. Можна також зробити ляльок, що зображають дітей із синдромом Дауна, повненьких персонажів ті ін.

Яких персонажів варто використовувати

Доречно, щоб ваша перша лялька репрезентувала культурну більшість дітей у вашій групі (йдеться про колір шкіри, культурну приналежність, мову спілкування тощо). Простежте, щоб риси обличчя ляльок були реалістичними. Якщо в ляльок є волосся, то на дотик воно має бути схожим на справжнє.

Представляйте ляльку-хлопчика першою, бо інакше діти вважатимуть, що всі ляльки – це дівчатка і призначені лише для дівчаток. Варто мати рівномірну кількість різних персонажів хлопчиків і дівчаток.

Почніть з однієї-двох ляльок і поступово поповнюйте свою колекцію: що більше персонажів, то ширший діапазон людського розмаїття, з яким можна ознайомити дітей. В садочку мають бути ляльки, які представляють приналежність до різних рас, культур, людей з інвалідністю (навіть якщо в закладі таких дітей немає). Це особливо важливо в ситуації, коли всі діти належать до однієї культурної групи і володіють лише домінуючою мовою.

Намагайтеся залучати батьків до виготовлення чи придбання ляльок для того, щоб персонажі виглядали правдиво (фізичні особливості зовнішності, культурна приналежність тощо) і щоб ті чи інші типи інвалідності були передані точно.

Імена персонажів добирайте відповідно до їхньої індивідуальності та культурного походження.

Простежте, щоб на підсвідомому рівні у дітей не підсилювались стереотипи. Наприклад, нехай серед колекції ваших персонажів будуть: одна лялька з інвалідністю, але не безпомічна; ляльки з бідних і багатих родин; у деяких ляльок мами будуть висококваліфікованими фахівцями, а в інших домашнім господарством опікується тато, в деяких ляльок буде тільки мама чи лише тато, а деякі житимуть зі своєю бабусею.

Наявність кількох ляльок (колекції) гарантує, що неприємні життєві ситуації розподілятимуться між ними таким чином, щоб жодна з них не виглядала в ролі «жертви».

Народження персонажа

Щоб створити особисту історію персонажа, індивідуальність кожної ляльки, потрібно визначити її стать, фізичні характеристики, колір шкіри, характер, тип родини, культурну, релігійну і соціальну приналежність, мову чи мови, якими вона розмовляє, стан здоров'я, страхи, уподобання, особливі здібності та особливі потреби.

Тема. Лялька як персона.

Роздатковий

Найкраще джерело інформації – батьки та інші члени родини. Наприклад, можна розпитати батьків, чия дитина пересувається у візку, про практичні труднощі та радості в її житті. Можна також отримати інформацію з інтернету, в бібліотеках та в місцевих громадських організаціях.

Щораз, додаючи новий персонаж до своєї колекції, запросіть усіх вихователів обговорити та узгодити її особисту історію та інші аспекти. Намагайтеся залучати до цієї розмови батьків/підкувальників.

Ведіть записи про кожний персонаж, який створюєте. Обов'язково фіксуйте всі деталі, які додаєте під час занять з дітьми, коли лялька розповідає свою історію. Для кожної ляльки доцільно завести окремий зошит чи папку, а на обкладинку можна наклеїти її портрет, намальований кимось із дітей. Ознайомте батьків з цими записами. Знаючи особисту історію кожної ляльки, легше вибрати ту, чия особистість найбільше відповідає життєвій ситуації, про яку вона розповідатиме дітям.

Особиста історія Марійки

Марійці 4 роки. Вона розмовляє українською мовою. Марійка мешкає в двокімнатній квартирі зі своєю бабусею, тіткою Вірою, двоюрідними сестрами Ніною та Світланкою. Її мама працює хатньою робітницею далеко від родини. Марійка спить на одному ліжку з бабусею та сестричкою Ніною. Щовечора перед сном бабуся розповідає їм казочку.

Де ти спиш? З ким ти мешкаєш? *

(Можливі запитання до групи дітей, які педагог ставить у процесі розповіді історії персонажа. Подібні запитання передаються педагогом від імені ляльки).

Марійка ходить до дитячого садка. Після садочка вона допомагає бабусі поратися по господарству, іноді миє посуд чи підмітає. Їй також подобається гратися зі своїми двоюрідними сестричками і друзями. Її найкращу подругу звати Катруся. Катруся має хворобу серця. Іноді вона трішки нездужає і не виходить надвір гратися.

Найбільше Марійка полюбляє гратися в піжмурки. Коли діти втомлюються гратися надворі, вона дивиться телевизор, особливо полюбляють мультики. Дівчинка дуже любить циркові вистави. Марійка не любить сварки та бійки, а ще вона боїться вогню.

Яка твоя улюблена гра? Страва? Телевізійна програма? Чим ти любиш займатися? Чого ти боїшся? *

(Можливі запитання до групи дітей, які педагог ставить у процесі розповіді історії персонажа. Подібні запитання передаються педагогом від імені ляльки).

Складаємо особисті історії ляльок

Якщо ви придумуєте історії, які стосуються життя малечі, це їм сподобаються, вони активно долучатимуться до обговорення та навчатимуться з них. Цікаві сюжети, в яких описуються сильні емоції, наприклад, коли йдеться про конфлікти між дітьми, які не можуть поділити іграшки, або про вилучення з гри, допомагають зробити історії реалістичними та привернути увагу.

Коли ви починаєте працювати з ляльками, використовуйте звичайні повсякденні сценарії з радісними подіями, і лише згодом переходьте до сумних історій чи складних ситуацій. Продовжуйте чергувати щасливі історії з історіями про емоційні та соціальні проблеми.

Ви вирішуєте, чому лялька розповідатиме ту чи іншу історію та визначатимете, чого саме діти мають навчитися, або що вони мають відчувати. Ви маєте добре знати історію кожної ляльки, щоб вибрати ту, яка найбільше відповідає характеру життєвої ситуації, про яку вона розповідатиме дітям. Звісно, не завжди можна передбачити реакцію дітей.

Самі історії можуть стосуватися проблемних питань, які вже виникали, або в яких ви розглядаєте з дітьми певну проблему ще до того, як малюки з нею стикнуться.

Коли ви складаєте історії на основі реальних випадків, які відбувалися в садочку чи про які вам розповіли батьки, доречно вибрати ляльку іншої статі, культурної приналежності чи з інакшим складом родини, щоб дитина не впізнала себе і щоб її не впізнали інші діти. Тобто намагайтеся не привертати небажану увагу до цієї дитини.

Історія/сценарій Марійки

Після того, як Марійка кілька разів приходила в гості, і в дітей з нею склалися хороші стосунки на основі таких позитивних тем як цирк, її навчання в підготовчому класі, страви, які полюбляє готувати її бабуся тощо, можна представити певне проблемне питання / сценарій.

Історія/сценарій. Почніть із кількох запитань про Марійку, щоб нагадати дітям про її

Тема. Лялька як персона.

Роздатковий

минулі візити. (*Хто пам'ятає, що Марійка любить їсти? З ким вона мешкає? Чим любить займатися?*)

Коли Марійка завітала минулого разу, вона була в хорошому настрої, бо напередодні ходила в цирк разом з тіточкою Вірою. Але сьогодні вона не дуже радісна. Розумієте, її мама пообіцяла провести ці вихідні з ними, але щойно надіслала повідомлення, що не приїде, бо захворіла. Марійка так давно не бачилася з мамою!

Як на вашу думку, що відчуває Марійка? (Діти говорять про почуття Марійки та свої власні).

Що Марійка може зробити? Які ідеї у вас є, щоб їй допомогти? (Діти висловлюють свої пропозиції про те, як вирішити проблему).

Зокрема, вони можуть запропонувати намалювати малюнок чи листівку і надіслати мамі. Можна організувати таку діяльність додатково після того, як лялька піде або ж вона залишається і спостерігає.

Наступного разу для історії Марійки можна використати інше проблемне питання, наприклад:

«Найкраща Марійчина подруга Катруся дуже хвора. Вона вже два дні лежить у лікарні».

Можете пригадати, яка в Катрусі хвороба?

Як на вашу думку, що відчуває Марійка?

Що ви можете зробити, коли ваш друг чи подруга хворіє? Що ви можете зробити, коли ваш друг чи подруга засмучений?

Загальна організація роботи

Під час роботи з ляльками педагог виконує функцію їх перекладача. Педагог не є лялькою (не перевтілюється у цей персонаж), а лише говорить від її імені: переповідає дітям те, що лялька «прошепотіла» на вушко або розповіла раніше. Поводьтеся з лялькою бережно, коректно. Так ви подаєте дітям приклад, як вони мають ставитися один до одного.

Оптимально організувати заняття з усією групою або у підгрупах (по 10-12 малюків). Розмістіть малечу півколом, щоб якомога більше з них могли долучатися до обговорення. Якщо група надто велика, ймовірно, що діти стануть непосидючими, очікуючи своєї черги висловитися. Крім того, у завеликій групі педагогу складно стежити за тим, що відчуває кожна дитина і заохочувати кожного до участі в обговоренні.

У дитячому садочку доцільно встановити певні правила використання ляльок. Наприклад, не використовувати їх під час звичайних ігор. Адже це особливі ляльки, які «приходять» у гості лише, коли група збирається разом для спільної бесіди. Це не іграшка у звичному розумінні. Час від часу лялька чи ляльки можуть залишатися у приміщенні групи під вашим наглядом з особливою метою: можливо, вони трішки посидять у читальному куточку, або приєднаються до дітей на занятті співів, або в них буде індивідуальна бесіда з окремою дитиною. Іноді лялька може «прошептати» щось на вушко окремій дитині (слова підбадьорення, пораду тощо).

Знайомимо дітей з персонажем

Візьміть ляльку на руки і представте її дітям. При цьому слід говорити звичайним тоном. Нехай лялька час від часу щось «шепоче» вам на вухо.

Можна сказати дітям, що вони не зустрічалися з цією лялькою раніше, але невдовзі стануть добрими друзями. Ляльку можна провести по колу, щоб діти привіталися за руку чи обійняли. Зауважте малюкам, що лялька не любить, щоб її роздягали чи смикали за волосся, або зупиніться і запитайте ляльку чи не заперечує він/вона, щоб його/її обняли.

Під час першого візиту не потрібно розповідати особисту історію ляльки, ви лише знайомите дітей з нею. Коротко представте: зазначте 3 – 4 важливі деталі про родину ляльки, її уподобання, звички, зацікавлення. Презентація під час знайомства має бути короткою, інформативною і цікавою. Головне завдання цього етапу – привернути увагу дітей, зацікавити тим, що відбуватиметься з лялькою надалі. У малюків має виникнути бажання поділитися інформацією зі свого життя саме з нею.

Тема. Лялька як персона.

Роздатковий

За допомогою запитань спонукайте дітей по черзі ділитися своїм досвідом / інформацією про себе. Наприклад: «Софійка (лялька) любить апельсини. А які ваші улюблені фрукти? Ти також любиш апельсини чи тобі більше подобаються інші фрукти?» Заохочуйте дітей ставити запитання, обговорювати персонаж та ділитися інформацією про власне життя.

Наприкінці нагадайте малечі, як звати ляльку, з якої вона родини тощо. Під час подальших занять розповідь про неї буде докладнішою, із розгортанням подій у її життєвих історіях. Особиста історія кожної ляльки залишається незмінною так само, як історії дітей.

Розповідаємо історію (методичні рекомендації)

Нагадайте дітям про особистість ляльки та її минулий візит (*Хто ця лялька і що відбувалося, коли вона(він) приходила до нас у гості минулого разу? Водночас, не використовуйте слово «лялька», а завжди називайте персонаж на ім'я.*).

Виступаючи в ролі оповідача, розкажіть історію, яка слугує вступом до заняття (*Що сталося з лялькою тепер?*).

Виступаючи в ролі фасилітатора, ставте відкриті запитання, насамперед, щоб спонукати дітей виявляти емпатію та говорити про емоції (*Як на вашу думку, що відчувала лялька? Як би ви почувалися, якби з вами таке сталося?*), а потім запропонуйте поміркувати над способами вирішення проблемної ситуації (*Що, на вашу думку, лялька має зробити? З ким вона може поговорити? Як ми можемо допомогти ляльці?*).

В ролі оповідача, завершіть заняття: подякуйте дітям за їхню участь в обговоренні, нагадайте про найбільш доречний варіант (чи варіанти) залагодження проблемної ситуації та дозвольте попрощатися з лялькою, яка «обіцяє» наступного разу розповісти про те, як вирішилася ця ситуація.

За можливості, проводьте заняття мовою, якою діти розмовляють вдома / рідною мовою. Якщо вам потрібна допомога перекладача, спробуйте залучити когось із батьків / піклувальників чи старший дітей.

Побудуйте історію навколо одного простого питання і не відходьте від нього. Розповідаючи історію про те, що сталося з персонажем, будьте конкретні та уникайте узагальнень, вживайте зрозумілі дітям слова. Таким чином у вас із дітьми має скластися конкретна, предметна бесіда про те, що сталося з лялькою і як вона (він) відчувається через це.

Створюйте історії, які відповідають віку дітей, цікаві для них, спонукають до участі в розмові та містять нову інформацію чи корисний досвід. Близькі дітям сюжетні колізії з яскравими емоціями, які трапляються подібних подій в їхньому житті, реалістичні деталі оповідей (улюблена їжа, популярний мультик тощо) привертають дитячу увагу. Вони одразу можуть співвіднести такі історії з власним життям. Водночас, варто уникати надто довгих сюжетів, великої кількості учасників «подій» та надмірної деталізації чи описів. Це відволікатиме дітей від головного проблемного питання. Наприклад, якщо ви розповідаєте історію про дівчинку, яку дразнять інші діти і у вступній частині згадуєте, що нещодавно мама купила їй новий велосипед, то група, найімовірніше, зосередиться на нових іграшках і вам доведеться обговорювати проблему цькування іншим разом.

Можна розширювати кругозір дітей, додавши до оповіди два-три поняття (назви міст, страви тощо), про які лялька (персонаж) дізналася або про які хотіла б дізнатися докладніше.

Коли використовуєте більше однієї ляльки, продумайте характер взаємин цих персонажів і те, чого діти могли б навчитися в кожній з них. Можна «привести в гості» дві ляльки, з якими діти вже знайомі, щоб кожна розповіла власну версію тієї самої історії, – тобто запропонувати дітям два погляди на одну й ту саму подію / ситуацію. Ви навіть можете долучити більше персонажів, щоб допомогти дітям навчитися зважувати на потреби цілої групи. Але, збираючись це зробити, пам'ятайте, що потрібно бути обережним, аби не заплутати малечу.

Обговорення

Перед тим, як розповідати історію, варто переглянути свої записи та освіжити в пам'яті особисту історію ляльки, яку використовуєте. Якщо ви щось забудете чи зміните, діти швидко це помітять.

Підготуйте відкриті запитання, щоб спонукати їх розмірковувати і долучитися до розмови (*Що відчуває лялька? Чому? Що б ви відчували, якби з вами сталося те саме?*).

Дайте їм трохи час, щоб відповісти: поставте запитання і зачекайте, даючи змогу подумати, а вже потім говорити. Стежте за тим, щоб дітям ніколи не ставало ніяково і щоб вони не відчували

Тема. Лялька як персона.

Роздатковий

приниження, коли висловлюють свої ідеї, переконання та почуття. Створіть безпечний простір, де можна обговорювати будь-яке питання.

Намагайтеся аби бесіда велась таким чином, щоб говорили переважно вихованці; уважно слухайте все, що вони кажуть; повторюйте сказане, щоб кожного було почуто; давайте зрозуміти їм, що уважно вислухали та цінуєте їхню думку; реагуйте на те, що висловлюють малюки та, за потреби, підтримуйте їх. Потрібно спостерігати хто і як реагує та відповідає, а хто ні.

Уникайте надмірного зосередження уваги на проблемах і негативних моментах. Намагайтеся без потреби не лякати малечу. Деякі проблеми не по силах вирішити дітям, а тому, замість додати їм упевненості, обговорення лише призведе до зневіри в собі та виникнення фобій. Потрібно заздалегідь вивчити коло питань /тем, які відповідають рівневі вікового розвитку дитини та її досвіду.

З допомогою історій можна оцінити, що діти вже знають про певну тему, та виявити хибні уявлення, які встигли в них сформуватися. Якщо таке стається, коли ви розповідаєте історію, можна відреагувати на це безпосередньо в тексті історії або розробити іншу на основі цієї теми. Крім того, можна розповісти історію про те, як лялька вірить у щось неправильне, а потім дізнається, що помилялася. Лялька, яка в одній історії зробила щось погане або припустилася помилки, може поводитися позитивно в наступній вигаданій ситуації, що логічно продовжує попередню. Наприклад, якщо в одній історії вона (він) когось образила, то наступного разу вона (він) може привітно поставитися до нової дитини і підтримувати її. Коли ви приводите в гості до дітей персонаж з яким вони вже знайомі, нагадайте про деталі її життя та риси характеру тощо. Дуже доречно, коли це стосується ситуації, про яку лялька збирається розповісти цього разу. Можна також пригадати з дітьми історії, про які персонаж розповідав раніше, поставити запитання, що допоможуть дітям відтворити ключові моменти колізії чи окремі деталі. Якщо ви щось забудете, варто запитати дітей – вони обов'язково пам'ятають.

Ляльки та їх роль в освітньому процесі

Педагоги мають створювати умови, в яких кожна дитина почувається повноправним учасником освітнього процесу, що вона захищена та важлива. Для ефективної роботи надзвичайно важливо налагоджувати позитивні стосунки з родинами дітей. Жодна дитина не повинна бути виключена чи поставлена в гірші умови через свою етнічну, культурну чи релігійну приналежність, соціальний статус, мову, якою вона розмовляє вдома, свою родину, особливі освітні потреби, інвалідність, гендер чи рівень здібностей.

Педагогічний метод з використання ляльок-персон узгоджується з Базовим компонентом дошкільної освіти та сприяє його реалізації. Заняття, на яких діти слухають та обговорюють історії ляльок-персон, допомагають опанувати нові знання, вміння, навички, формувати належне ставлення до базових соціальних норм, сприяють особистісному, соціальному та емоційному розвитку, вихованню здорового способу життя, розуміння світу тощо.

Важливі вміння й навички

Заняття з ляльками та обговорення різноманітних життєвих історій допомагають кожній дитині підвищувати самооцінку і зміцнювати впевненість у собі.

- Діти розмовляють про свій власний досвід, висловлюють ідеї, ставлять запитання, слухають один одного уважно і з повагою.
- Їх заохочують говорити про почуття ляльки та свої власні, що сприяє розвитку емпатії.
- У процесі вирішення проблеми персонажа, дітей спонукають точно описувати проблему, мислити гнучко й критично, візуалізувати низку реалістичних способів її вирішення та пропонувати свої варіанти залагодження ситуації.
- Діти збагачують свій словниковий запас: засвоюють значення і контекст вживання потрібних слів / термінів / понять, щоб говорити про свої почуття, брати участь в обговореннях та критично мислити.
- Роботу, розпочату під час занять з ляльками-персонами, можна продовжувати в іншій формі з допомогою відповідних методик для інтеграції всіх освітніх напрямів (математика, мова / розвиток мовлення, образотворче мистецтво, музика тощо).
- Такі заняття – це засіб психологічної підтримки. Окрім цього діти опановують навички і стратегії для подолання дискримінації та ексклюзії. Емпатійне ставлення до ляльки –

Тема. Лялька як персона.

Роздатковий

запобіжник того, що в майбутньому вони навряд чи почуватимуться «вищими» або ж менш значущими за інших. Вони будуть налаштовані на співпрацю та прийматимуть відповідальні соціальні ролі.

Історія/сценарій Дмитрика (питання інвалідності)

Особиста історія

Це може бути хлопчик, який пересувається у візку, з будь-якої культурної та мовної спільноти, з будь-яким складом родини та соціальним статусом. Він любить всі навчальні заняття у садочку і вже вміє читати. Йому подобається ходити у кіно.

Познайомте дітей з ним упродовж кількох занять, акцентуючи увагу на позитивних аспектах його життя, щоб розвіяти будь-які негативні стереотипи стосовно людей з інвалідністю.

Сценарій/історія

Пригадуєте, минулого разу Дмитрик розповідав нам, як був у кіно? Пам'ятаєте, який фільм він дивився? Але сьогодні Дмитрик роздратований і засмучений. Його група має йти в аквапарк. Дівчинка Ліля сказала йому: «А ти з нами не підеш. Ти ж не можеш ходити. Що ти робитимеш в аквапарку?»

Як на вашу думку, що відчував Дмитрик, коли вона це сказала? Він дуже хоче піти в аквапарк. Що він може сказати Лілі, коли знову прийде в садочок? Чи вважаєте ви, що буде справедливо, якщо він не піде разом з? Чи можуть діти на інвалідних візках бувати в аквапарку, дитячих ігрових майданчиках та в інших подібних місцях? (Можливі запитання до групи дітей, які педагог ставить у процесі розповіді історії персонажа).

Історія / сценарій Данилка та Яни (гендерне питання)

Діти вже знайомі з Данилком та Яною, бо вони кілька разів приходили в гості до дітей з іншими ляльками.

(Сюжет історії розвивається на ґрунті реальної ситуації: двоє хлопчиків говорили дівчинці, що та не може з ними гратися, бо вона дівчинка і їй треба гратися з іншими дівчатками в «дівчачі» ігри. Відповідно, можна створити дзеркально протилежний сценарій, у якому дівчатка не приймають у гру хлопчиків.)

Данилко розповідає дітям, що хоче дружити з Яною, але вона з ним дружити не хоче. Вчора вона гралася з Наталкою і Світланкою. Він запитав, чи не візьмуть вони його в гру. Яна відповіла, що ні, бо він хлопчик. Вони приймають у гру тільки дівчаток.

Що, на вашу думку, відчував Данилко?

Діти озвучують почуття Данилка (засмучений, пригнічений, трішки сердитий, нещасний, самотній, розчарований). Вони говорять, що це неправильно. Їм шкода хлопчика. Вони розповідають про випадки, коли інші діти не хотіли гратися з ними і як вони через те почувалися.

Чому Яна не хоче гратися з хлопцями?

Діти висунули кілька причин і запропонували можливі способи виходу з цієї ситуації. Діти обговорювали ці пропозиції і запропонували ляльці варіант, який вважали найкращим. Заняття закінчується позитивним відгуком на їхню пропозицію. Данилко вирішив, що вони мають рацію. Якщо Яна не бажає з ним гратися, він знайде інших товаришів для гри, і його вихователька згодом поговорить про цю проблему.